

- In Honour of Lionel Guierre. *Language Sciences*. 2007. Vol. 29. P. 218–236.
4. Fudge E. *English Word-Stress*. London: Allen and Unwin, 1984. 240 p.
  5. Guion S., Clark J., Harada T., Wayland R. Factors Affecting Stress Placement for English Nonwords Including Syllabic Structure, Lexical Class, and Stress Patterns of Phonologically Similar Words. *Language and Speech*. 2003. Vol. 6(4). P. 403–427.
  6. Jarmulowicz L., Taran V. Exploration of Lexical-Semantic Factors Affecting Stress Production in Derived Words. *Language, Speech and Hearing Services in Schools*. October 2007. Vol. 38. P. 378–389.
  7. Kingdon R. *The Groudwork of the English Stress*. London: Longman, 1972. 224 p.
  8. Phillips B. British versus American -Ate and -Ator: Convergence, Divergence, and the Lexicon. *American Speech*. 1998. Vol. 73.2. P. 169–177.
  9. Schane S. The Rhythmic Nature of English Word Accentuation. *Language*. 1979. Vol. 55. P. 559–602.
  10. Trevian I. Stress-Neutral Endings in Contemporary British English: An Updated Overview. *Language Sciences*. 2007. Vol. 29. P. 426–450.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

11. *The Cambridge English Pronouncing Dictionary / origin.* compiled by D. Jones; ed. by P. Roach, J. Hartman, and J. Setter. 18th ed. Cambridge: Camb. Univ. Press, 2012. 599 p.
12. *The Longman Pronunciation Dictionary / origin.* compiled by J. Wells. – 3rd ed. Harlow: Longman, 2008. 870 p.

УДК 81'37

**МОВНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
(У СВІТЛІ ТЕОРІЇ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ)**

Шовак О.І., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри англійської філології
Ужгородський національний університет

Петій Н.В., старший викладач,
старший викладач кафедри англійської філології
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена аналізу мовних одиниць, які вживаються на позначення часу в різноманітних мовленнєвих актах сучасної англійської мови. Розглянуто особливості позначення часу в п'яти мовленнєвих актах – репрезентативах, директивах, комісивах, експресивах і декларативах. Установлено, що такі одиниці використовуються зазвичай у репрезентативних мовних актах із метою передачі певної інформації. Використання в мовленні одиниць із семантикою часу дозволяє повідомити чи отримати інформацію, виразити наказ чи прохання, висловити свої емоції та почуття, схвалення чи засудження тощо.

Ключові слова: мовні одиниці, час, лексеми, мовленнєвий акт, репрезентатив, директив, комісив, декларатив, експресив.

Статья посвящена анализу языковых единиц, применяемых для обозначения времени в разноманитных речевых актах современного английского языка. Рассмотрены особенности обозначения времени в пяти речевых актах – репрезентативах, директивах, комиссивах, экспрессивах и декларативах. Установлено, что такие единицы употребляются в основном в репрезентативных речевых актах с целью передачи определенной информации. Использование в речи единиц с семантикой времени позволяет сообщить или узнать информацию, выразить приказ или просьбу, свои эмоции и чувства, одобрение или осуждение.

Ключевые слова: языковые единицы, время, лексемы, речевой акт, репрезентатив, директив, комиссив, декларатив, экспрессив.

Shovak O.I., Petii N.V. LANGUAGE UNITS DENOTING TIME IN MODERN ENGLISH (WITHIN THE FRAMEWORK OF SPEECH ACT THEORY)

The article is devoted to the analysis of linguistic units, which are used to designate time in different types of speech acts. The peculiarities of the designation of time have been considered in five speech acts including representatives, directives, commissives, expressives and declarations. It has been proved that such units are used mainly in representative language acts in order to transfer certain information. The usage of units denoting time allows to inform or get information, express an order or request, reveal emotions and feelings, approve or condemn etc.

Key words: linguistic units, time, lexemes, speech act, representative, directive, commissive, declarative, expressive.

Постановка проблеми. Мова – невід’ємна частина життя людини, а її мовленнєва діяльність знаходиться в центрі сучасної лінгвістичної науки. Різноманітні підходи до вивчення мови дають досліднику можливість розглядати мовні явища з урахуванням досягнень комунікативної лінгвістики (Ф. Бацич, П. Грайс, Г. Почепцов, О. Селіванова й ін.), прагматики з її теорією мовленнєвих актів (Н. Арутюнова, Дж. Остін, Дж. Серль, Н. Трофимова й ін.), когнітивної прагматики (Л. Безугла, Т. ван Дейк та ін.) і теорії мовленнєвого етикету (Н. Бабич, М. Фабіан, Дж. Холмс та ін.) тощо, пропонуючи вирішення важливих проблем сьогодення. На сучасному етапі розвитку лінгвістики активізувалися прагмалінгвістичні та комунікативні підходи до вивчення мови. На нашу думку, це пов’язано з переходом від дослідження системно-структурних характеристик мовних явищ до вивчення їх функціонування. Дослідження функціонального аспекту мови передбачає не лише вивчення мотиваційних основ мовленнєвої діяльності комунікантів, але й виявлення специфіки факторів, які впливають на результати комунікації. Зростаючий інтерес до проблем вербальної комунікації зумовив потребу мовознавців зосередити увагу на мовленнєвому акті як результаті комунікативної взаємодії між комунікантами, а також на мовних засобах вираження інтенції адресанта в процесі мовленнєвого спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різномасштабне вивчення мовленнєвих актів було й залишається актуальною проблемою лінгвістики. Так, аналізу мовленнєвих актів і тактик, які беруть участь у вираженні ситуації каузації, присвячена праця Д. Конової [4]. Авторкою досліджений вплив різноманітних факторів на вибір мовленнєвих актів, тактик, стратегій, мовних і позамовних засобів реалізації каузації. Розглянуто моделі мовленнєвої поведінки комунікантів у ситуації каузації, типи та роль мовних особистостей каузатора та реципієнта в забезпеченні успішної каузації тощо. Дослідження мовленнєвих актів із погляду інтенціональності проведено О. Бабич [1]. Автором здійснена класифікація мовленнєвих актів на мовленнєві акти брехні, маніпулювання та лицемірства. Установлено, що сферою реалізації нещирих мовленнєвих актів є нещирий дискурс, що становить мисленнєво-комунікативну діяльність. Висвітлено закономірності функціонування перлокутивних оптимізаторів як супутнього мовленнєвого акту щодо мовленнєвих актів

інших ілокутивних типів [1]. Дослідження С. Криворучко присвячене виявленню типів перлокутивних інтенсифікаторів на основі виявлення умов, за яких мовленнєвий акт є успішним [5]. Особливості функціонування різноманітних мовленнєвих актів також перебували в центрі уваги дослідників. Так, дослідженню перформативних мовленнєвих актів у телеологічному дискурсі присвячена праця Р. Ваврінчик [3]. Установлено, що перформативні мовленнєві акти можуть мати різну сутність, канонічну чи модифіковану форму вираження. Автор перераховує комунікативні функції й інтенції мовленнєвих актів, які характеризуються перформативністю та використовуються проповідниками в промовах [3]. Різноманітні мовленнєві акти також були об’єктом наукових розвідок. Мовленнєвий акт вибачення перебував у центрі уваги Т. Буренко [2]. Дослідниця трактує його як систему, зумовлену психологічними та соціокультурними чинниками. Вибачення розглядається як гібридний мовленнєвий акт, що поєднує різні складники. Мовленнєві акти розглядалися також із погляду їхніх когнітивних і прагматичних характеристик [7]. Проаналізовано мовні засоби вираження прямих і непрямих мовленнєвих актів поради в прагматичній парадигмі. Доведено, що особливості мовленнєвого акту поради реалізуються у варіативності прагматичних модифікацій [7].

Особлива увага на сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки зосереджена на аналізі мовленнєвої діяльності людини з погляду взаємозв’язку між ціллю комунікативного акту, метою учасників спілкування та діапазоном мовних одиниць, які використовуються для найменування результатів пізнавальної діяльності людини. Незважаючи на різномасштабне дослідження мовленнєвих актів, усе ще не досліджена ціла низка питань, які стосуються номінативного потенціалу мови та його реалізації в процесі мовного функціонування. До найменш вивчених аспектів мовного функціонування належать ті, які стосуються вербалізації часу в різноманітних мовленнєвих актах сучасної англійської мови. Необхідність ретельного аналізу мовних одиниць, що використовуються для вербалізації часу в процесі міжособистісного спілкування, указує на актуальність проведеного дослідження.

Постановка завдання. Метою наукової розвідки є фіксація й аналіз мовних одиниць, що використовуються для вербалізації часу в різноманітних мовленнєвих актах сучасної англійської мови. Матеріал дослідження

представлений безперервною вибіркою контекстів, що містять мовні одиниці, які використовуються для вербалізації часу в сучасній англійській мові. Загальна кількість дорівнює 250 одиницям.

Виклад основного матеріалу дослідження. Час є категорією, за допомогою якої люди відчують і фіксують зміни в середовищі й у Всесвіті. Час називають ілюзією, виміром, плавним континуумом і межею поділу між подіями, що відбуваються в одному фізичному місці. Час – це своєрідна категорія, яка дозволяє людям координувати події та зберігати життя без проблем. Довідкова література пропонує значну кількість визначень часу як філософської категорії, а саме: час – це нескінченний безперервний прогрес існування та подій, що відбуваються від минулого через теперішнє до майбутнього [12]. Час – це компонентна кількість різних вимірювань, що використовуються для послідовності подій, для порівняння тривалості подій або інтервалів між ними та для визначення кількості змін у матеріальній реальності або в свідомому досвіді [13]. Internet Encyclopedia of Philosophy трактує час як певний відрізок існування матерії, як інтервал між двома подіями, які відбуваються одна за одною, або період тривалості певної дії, процесу, стану [14].

Матеріалом для дослідження послужили мовленнєві акти, до складу яких входять мовні одиниці, об'єднані значенням часу, а саме: *time, day, minute, today, yesterday, hour, second, week, weekend, year, month, moment, summer, winter, future, season, occasion, instant*, вибрані методом суцільної вибірки з творів Н. Спаркса [10; 11].

У процесі аналізу виявлено, що лексема *“time”* є найбільш уживаною в різних мовленнєвих актах, наприклад: *“Tina, Josie, and Ben. Ben’s easy to figure out. Just remember that Josie has the pigtails.” “What if she’s not in pigtails the next time I see her?” Stephanie grinned. “Why? Do you think you’ll be coming over regularly? What about your boyfriend?”* [11, с. 139].

Інші частотні лексеми включають *minute, today, yesterday, hour, second* і *week*, наприклад: *“All I did was buy you a couple of minutes to think about it, since I guarantee that he would have asked you anyway, and then-if you’d said no-would have asked a second time”* [11, с. 78].

Найменш уживані лексеми на позначення часу включають такі: *era, date, age, Friday, Monday, Wednesday* та *break*. Наприклад: *“Mondays are always busy. Hopefully we won’t have to work through lunch”* [11, с. 34].

Під час аналізу матеріалу дослідження ми розглядали такі параметри, як мета, тема комунікації, характеристики комунікантів і обстановка спілкування [6, с. 130], спираючись на відому класифікацію ілокутивних актів: 1) репрезентативи, або асертиви (X переконаний, що А: «Я стверджую»); 2) директиви (X впливає на Y, щоб Y зробив А: «Я наказую»); 3) комісиви (X бере на себе зобов’язання здійснити А: «Я обіцяю»); 4) експресиви (X висловлює свій психологічний стан із приводу А: «Я дякую»); 5) декларативи (X, промовляючи А, робить А фактом: «Я звільняю вас») [8, с. 209–254; 9, с. 113].

Репрезентативні мовленнєві акти – це висловлювання-твердження, основною функцією яких є передача актуальної інформації, повідомлення адресату про реальний стан справ. Наприклад: *“Joe turned to Matt. “Where’s Liz?” he asked. “She should be here any minute, I believe” Matt answered, his voice floating up as if from the dead, “she spent the day with her parents”* [11, с. 7]. Лексеми, що вживаються в структурі цього мовленнєвого акту, включають такі: *time, minute, day, month, year, yesterday, o’clock, Saturday, night* тощо.

Мовні одиниці, об’єднані значенням часу, використовуються адресатом із метою поповнення відомостей слухача. У наведеній нижче ситуації спілкування йдеться про вік мовця, який повідомляє відомості про себе та про іншу особу, використовуючи в мові лексичну одиницю *“year”*: *“Besides, I think he’s a few years older than me. He was probably off to college by the time I started high school”* [11, с. 42].

Однак репрезентативні мовленнєві акти не завжди мають чисто номінативний характер, а часто містять у собі певний оціночний елемент, характеристику людини, предмета чи явища, наприклад: *“Tough day, Matt?” Matt removed the rag and scowled at Joe”* [11, с. 6].

Ілокутивна мета мовних актів-репрезентативів часто полягає в бажанні мовця пояснити ситуацію співрозмовнику, наприклад: *“I think that with him, it’s different from most. But my father does like you, and he knows that it makes me happy to see you. That’s why he let me come over to your house for dinner tonight”* [10, с. 59].

У процесі дослідження визначені такі парадигматичні типи репрезентативних актів: переконання, заперечення, ствердження, опитування, роз’яснення, затвердження, пояснення, оцінювання, доповіді, відповіді, згадування, наполягання.

Директивні мовленнєві акти – це висловлювання-спонування. Вони виступають

у формі волевиявлення мовця й мають на меті спонукати адресата до дії. У нашій вибірці директиви представлені такими лексемами: *day, time, instant, hour, today, minute, week, weekend, October, month, moment, yesterday, night* тощо.

Директивні мовленнєві акти представлені в досліджуваному матеріалі здебільшого наказовими реченнями, що є експліцитними за своїм характером, наприклад: *“Please don't tell your father about this **today**”, I said* [10, с. 23].

Наведена нижче мовленнєва ситуація, виражена питальним реченням, належить до непрямих мовних актів, що виражають імпліцитне прохання: *“Do you want to come to a family dinner next **week**?” I asked* [10, с. 23].

У процесі дослідження визначено такі типи директивних актів: поради, наказу, рекомендації, замовлення, допиту, запиту, проголошення, прохання, благання, запрошення.

Якщо в директивних мовленнєвих актах ілокутивна мета прохання полягає в тому, щоб спробувати змусити слухача зробити щось, то в комісивах мета спілкування – покласти на мовця зобов'язання здійснити певну дію. Отже, комісивні мовленнєві акти – акти прийняття зобов'язань. Дія комісивів спрямована не на слухача, а на мовця, оскільки саме на нього покладається відповідальність за виконання обіцянки. Лексеми, часто залучені в структуру цього мовленнєвого акту, включають такі: *day, minute, year, morning, second, moment* тощо, наприклад: *“Can I do anything? Close the blinds? Bring you something from home?” Will you sit with me **a while** longer? I'm very tired. “Of course”* [11, с. 153].

Комісивні акти містять пропозиції, обіцянки, зобов'язання, відмови, попередження й погрози. Наведене нижче висловлювання з лексичною одиницею “past” відображає відмову: *“This isn't about your family, or even about Reverend Sullivan, or anything that happened in the **past**”, she said to him, refusing to accept his answer* [10, с. 78].

Ілокутивна мета мовних актів-експресивів – висловити психологічний чи емоційний стан, ставлення мовця до дійсності. Однією з форм вираження експресивних мовних актів є дотримання етикету, норм ввічливості. В експресивах уживаються лексеми на позначення часу: *day, minute, Wednesday, hour, time, yesterday, Friday, morning, evening, moment, tonight* тощо, наприклад: *“She kept on smiling when she finally turned my way. “I had a good **time tonight**. Thank you for taking me to the dance”* [11, с. 23].

Приклади експресивних актів:

– вибачення: *“I'm sorry it took a little while to open the door. I was working on **tomorrow's** sermon”, he said* [10, с. 18];

– подяки: *“Thank you for doing what you did,” she whispered to me. “It was the best **Christmas I've ever had**”* [10, с. 53];

– привітання: *“She had thick, dark, horn-rimmed glasses, and she greeted every one with, “Helloooooo,” sort of singing the last syllable”* [10, с. 8];

– побажання: *“Hi, Daddy”, Jamie said happily a second later. “I wish you could have come **tonight**. It was wonderful”* [10, с. 56];

– похвали: *“You did really well **today**”, she said. “With your lines, I mean”. “Thanks”, I said, feeling proud and dejected at exactly the same time”* [10, с. 34].

Декларативні мовленнєві акти – це висловлювання, результатом яких є внесення змін до статусу адресата мовцем, що має певні повноваження. Декларативи представлені такими лексемами: *weekend, day, year, time, minute, second, future* тощо.

Випадки декларативних актів є такими:

– заяви: *“It's my favorite time of **year**.” He opened his arms wide to take in the sky and trees. “Not too hot, not too cold, and blue skies that stretch forever”* [11, с. 53];

– схвалення: *“And aside from that, of course, the movies were of the kind that created the super human, this larger than life image which is still ranging across the imaginations of people to this **minute**. So I admire that”* [11, с. 90];

– несхвалення: *“And you're a poet?” “No. I'm just telling you what they say. I'm not saying I approve. Like you, I'm more of a happy-ending romantic. My parents have been married forever, and that's what I want to have one **day, too**”* [11, с. 91];

– вибачення: *“I forgave you the first **time**”, she told him when they were face-to-face”* [11, с. 54];

– засудження: *“Her opponents pounced on her saying, “Hey, wait a **minute**, you criticized Rove, you criticized President for playing that card, why are you playing it now?”* [11, с. 43].

Висновки з проведеного дослідження. Результати проведеної наукової розвідки показують, що мовні одиниці, які позначають час, уживаються в основному в репрезентативних мовленнєвих актах із метою передання інформації. Окрім цього, були розглянуті такі мовленнєві акти: директиви, комісиви, експресиви та декларативи. Значення лексичних одиниць на позначення часу знаходять

своє відображення у висловлюваннях усіх аналізованих типів. Використання в мовленні мовних одиниць із семантикою часу дозволяє мовцеві повідомити чи дізнатися інформацію, виразити наказ чи прохання, висловити свої емоції та почуття, схвалення чи засудження тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич О. Мовленнєві акти з порушенням умови щирості у сучасному німецькомовному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Х., 2010. 20 с.
2. Буренко Т. Когнітивно-прагматичні характеристики мовленнєвого акту вибачення в англомовному дискурсі XVI – XXI століть: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Х., 2008. 20 с.
3. Ваврінчик Р. Перформативність мовленнєвих актів у англомовному теологічному дискурсі (на матеріалі сучасних проповідей): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2016. 20 с.
4. Кононова Д. Вираження каузації у комунікативних ситуаціях офіційного та неофіційного спілкування (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. К., 2010. 19 с.
5. Криворучко С. Лінгвопрагматичні властивості перлокутивних оптимізаторів у сучасному німецькомовному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Х., 2011. 20 с.
6. Мощева С. Компоненты речевой интенции и параметры речевого общения. Известия высших учебных заведений. Серия «Гуманитарные науки». 2012. Том 3. Вып. 2. С. 129–132.
7. Наумук О. Когнітивні та прагматичні характеристики порад у сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк, 2010. 20 с.
8. Серль Дж. Что такое речевой акт? Классификация иллокутивных актов. Зарубежная лингвистика. М., 2002. С. 209–254.
9. Austin J. How to Do Things with Words. Oxford, 1962. 167 p.
10. Sparks N. A Walk to Remember. N.Y., 2000. 256 p.
11. Sparks N. The Choice. N.Y., 2009. 336 p.
12. Time: URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/time>.
13. Time: URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/time>.
14. Time. Internet Encyclopedia of Philosophy. URL: <http://www.iep.utm.edu/time/>.